

BERECKI BEÁTA HAJNALKA

A KLÍMAVÁLTOZÁS MÉDIADISKURZUSAI

...a francia cikkek [...] kevesebb nézőpontot ismertetnek, mint az amerikaiak.

A 2010-es év folyamán több olyan hír látott napvilágot, amely azt jósolta, hogy az eddig mért legmelegebb év *lehet*. Az év elteltével sajnos sem megerősítés, sem cáfolás nem érkezett a hírmédiából. 2011-ről annyit lehet tudni, hogy a legmelegebb év volt a franciáknak, az oroszoknál pedig bronzérmes. A vezető romániai hírportálok már megjelent a 2012-es előrejelzés is: várható, hogy az idei év majdnem fél fokkal melegebb lesz az 1961–1990 között mért globális átlaghőmérsékletnél, és ezzel a legmelegebb évvé avanszálna. Ha a felmelegedés következményeire keresünk válaszokat, bőven válogathatunk a médiában közölt érdekesebbnél érdekesebb opciók közül. Szemelgetve a 2010-es felhozatalból, pusztulással fenyegeti a piramisokat, veszélyezteti a korallokat és a gyíkokat, minket embereket pedig rákos megbetegedéssel kecsegtet. Frank Fenner ausztrál mikrobiológus szerint pedig az emberiség egyenesen eltűnik a Föld felszínéről száz éven belül, és ennek egyik legfontosabb oka a klímaváltozás.

Évtizedek óta folyik a nyilvános vita a globális felmelegedésről – vagy lehűlésről, drasztikusabban fogalmazva eljegesedésről. A mérleg mostanában az előbbi javára billent el, de ez korántsem jelenti azt, hogy az utóbbinak ne lennének jelen pillanatban is lelkes képviselői. Ennek következtében szívesebben használom a *klímaváltozás* fogalmat. Fontosnak tartom megemlíteni Somerville ál-láspontját, amely szerint kerülni kell a terminusok rokon értelmű használatát, ugyanis a globális felmelegedés csupán egyik következménye a klímaváltozásnak, orvosi metaforával élve a láznak és a

betegségnek felelnének meg. A *globális felmelegedés* Revkin szerint azért nem a legmegfelelőbb fogalom, mert hallatán valami meghitt és kényelmes jut eszünkbe, mondjuk egy meleg paplan egy hideg téli napon.

A klímaváltozás problémája az évek folyamán kinőtte magát a tudományos közegekből. Egyre több tényező és érdek kapcsolódik hozzá, a fontosabbak (avagy gyakran emlegetettek) közé tartozik a politikai diskurzus, a gazdasági érdekek, a társadalmi és újságírói kultúra. Ez végső soron nem meglepő, hiszen egyrészt ebben az egész Föld érintett, másrészt nem lehet közvetlenül, csak következményein keresztül meg tapasztalni – Antilla megfogalmazását idézve: *absztrakt probléma*. „Elődjének” leginkább az ózonlyuk metaforát tekinthetjük, amely a kevesebb médiamegjelenés ellenére sokkal hatékonyabban beépült a köztudatba, mint a klímaváltozás. Ungar magyarázata erre, hogy egyrészt többejtendő a megnevezés, másrészt fontos szerepük volt az ún. „*híd-metaforáknak*”, amelyek összekötötték a tudományt a populáris kultúra különböző elemeivel. Így előtérbe került a probléma pragmatikus dimenziója, amely indokolta a tudás elsajátítását (például azáltal, hogy a probléma összefonódott a bőrrák kialakulásával).

A klímaváltozás több vonatkozásában nincs konszenzus a jelenséget kutató különböző tudományterületek között, ez negatívan befolyásolja köztudatba való beépülését. Egy lényeges kérdésben mégis egyetértenek (!), éspedig abban, hogy a klíma egy folyamatosan változó, dinamikus rendszer.

A befolyásoló tényezők bővülése következtében a klímaváltozás *mediadiskurzusai* is egyre változatosabbá válnak. Laikusként rengetegszer olvastam, láttam, hallottam egymásnak ellentmondó híreket. Az ellentmondások két leggyakoribb céltáblája az antropogén tényező jogossága, illetve a felmelegedési-eljegesedési folyamat el- lentétpár. A klímaváltozás absztrakt jellege nagy hatással van médiareprezentációjára is, mivel ez esetben a mainstream média alapvető információs csatornává válik mind a laikus közönség, mind a politikai döntéshozók számára. Ezzel összefügg a Trumbo és a Corbett–Durfee szerzőpáros által emlegetett „*láthatatlan*” *probléma* el- mélet, amely szerint a hétköznapi ember nehezebben érti meg ezt a problémát, és nehezebben alakítja ki róla véleményét, mivel nem tapasztalja meg közvetlenül, vagy ha mégis, akkor valószínűleg nem köti össze a kettőt. A fentiek tekintetében ki- jelenthető, hogy a klímaváltozás *társadalmi problémaként* való megjelenítése *media- konstrukció*.

McComas és Shanahan ezzel kapcsolatosan arra hívja fel a figyelmet, hogy gyak- ran félelemkeltő stratégiákkal párosul, amelyek nemhogy cselekvésre bírják az em- bereket, hanem épp eltávolítják őket a megoldhatatlannak tűnő problémától. Rogers azt javasolja, hogy a motiváció kialakítása és fenntartása érdekében a problémákat úgy kell megjeleníteni, hogy a fenyegető és a kezelhető oldal egyaránt hangsúlyozva legyen.

Lorenzoni és Pidgeon is hasonló állásponton vannak, szerintük „a sikeres, haté- kony cselekvés nyitókulcsa, hogy az individuuum egyrészt úgy érezze, hogy változ- tatnia kellene, másrészt hogy képes változtatni”.

Továbbá a média *közvetítő*, illetve *kapuőrző* szerepe, McCombs és Shaw közis- mert napirend-kijelölő funkciója és a tömegmédiák véleményformáló szerepe sem hagyható figyelmen kívül egy olyan társadalomban, amelynek információs tu- dása a világban történő eseményekről a médiától függ.

A klímaváltozás reprezentációja – amint Miller is írja – nem korlátozódik a tuda-ományos, politikai és hírmédia diskurzusaira. Visszatérő motívum a filmiparban is. Két klasszikus példa erre a katasztrófafilm műfajába sorolható *The Day after Tomorrow*, illetve az *An Inconvenient Truth*, ami a dokumentumfilmbe burkolt prop- agandafilm kategóriájába tartozik. Tavaly egy új, fiatalabb célcsoport figyelmét pró-

bálta megragadni a problémával kapcsolatosan a *Fate of the World* stratégiai számítógépes játék. A cél bolygónk és az energiaforrások megmentése, miközben a játékosoknak folyamatosan szem előtt kell tartaniuk az egyre növekvő népesség energia, élelem és élőhely iránti igényét.

Számomra Maklári Tamás *Klímahisztéria és egyéb gyógyítható betegségek* című könyvének olvasása jelentette azt a pontot, amikor eldöntöttem, hogy alaposabban utánanézek a klímaváltozásról szóló médiadiskurzusoknak. A szerző szerint a globális felmelegedés vagy lehűlés (akárcsak a többi globális veszély) hamis médiaprófécia, amelynek célja egyrészt a pánikkeltés, másrészt leveszi vállunkról egyéni felelősségünket. Maklárinál egy *globális média* jelenik meg, amely független a médiumtípustól és kultúrkörtől, ennek következtében pedig mintha homogén tartalmat közölné az egész világ a klímaváltozásról.

A különböző országokban végzett *írott médiára* irányuló kutatások azonban más-más képet mutatnak, általánosan megállapítható, hogy az adott ország médiakultúrája nagymértékben befolyásolja a klímaváltozás reprezentációját is. Ez főként abban ragadható meg, hogy a különböző kultúrkörökben végzett kutatások más-más jellegzetességeket, problémákat tártak fel.

A klímaváltozás médiadiskurzusai esetében problémát jelent, hogy nincs egy széles körben elfogadott standard szempontrendszer, amelyhez a különböző kultúrkörökben végzett kutatások igazodnának. Bár a Dirikx–Gelders-szerzőpáros kidolgozott egyet, amelyet ajánlanak az elemzésekhez, ez (egyelőre) nem mondható közismertnek. Szempontjaik közé többek között a hangvétel, az értelmezési keret (frame), különböző ideológiai álláspontok tükröződése, illetve a kulturális jellegzetességek rögzítése tartozik. Gyakorlati alkalmazásának hiányában átfogó, kultúrákon átívelő összehasonlításokat nehéz megvalósítani. Az eddig végzett összehasonlító elemzések – csekély számuk ellenére – tovább árnyalják a különbségeket.

Öt ország médiaképe rajzolódott ki részletesebben az eddig végzett kutatásokból, az amerikai, a brit, a francia, a német és az indiai. A választások félig szándékosak voltak, félig rájuk voltam kényszerítve. Csak elvétve találtam kutatásokat más európai országokból, bár lehet, hogy csupán nyelvi akadályokról van szó (Dirikx és Gelders szintén az európai kutatások hiányára hívja fel figyelmünket). Az említett ötöt egy hatodikkal, a román hírmédia által közvetített médiaképpel próbáltam ki egészíteni.

A már említett Dirikx–Gelders-szerzőpáros 2008-as tanulmányában a klímaváltozás amerikai, brit és német médiadiskurzusait hasonlította össze. Az első esetében domináló tendencia a tudományos bizonytalanság (ebből kifolyólag a cikkek hangvétele semleges), ezzel ellentétben a német sajtóban a „klímakatasztrófa” vészjósló hangvételű tudományos bizonyosságként jelent meg. Az arany középutat a két pólus között a brit sajtó képviselte.

Brossard, McComas és Shanahan 2004-es tanulmányukban a klímaváltozás francia és amerikai sajtómegjelenéseit vizsgálta a *Le Monde* és a *New York Times* napilapok alapján. Megállapították, hogy a francia sajtóban az események, a nemzetközi kapcsolatok és diplomáciai kérdések kerülnek előtérbe. Elemzésük alapján a francia cikkek előnyben részesülnek az írott, közreadott hírforrások, az interjúkkal szemben, továbbá kevesebb nézőpontot ismertetnek, mint az amerikaiak. Az újságíróknak pedig kisebb az önrendelkezésük a hatalmi elittel szemben. Lamizet megállapítása szerint a francia sajtóban hagyománya van a politikai és társadalmi elkötelezettségnek.

A Mormont–Dasno-szerzőpáros három modellt fogalmazott meg arra vonatkozóan, hogy a klímaváltozás kérdését illetően hogyan látják a médiát tudósok, újságírók és környezetvédelmi szervezetek vezetői. A francia kultúrkörre jellemző „teátrális modell” diszkvalifikálja a sajtót, az üvegházhatásról szóló pontos információk tovább-

bítása esetében inkompetensnek véli a médiát. A német modell az ún. „nyilvános kommunikáció modellje”, amely elfogadja a mediatisztikus információra jellemző irracionális és a közérdekre jellemző emocionális faktor jelenlétét. Az előbbi kettő közé helyezhető a belga sajtó „köztes modellje”, amely a hangsúlyt egyrészt a médiában megjelenő megtévesztő, pontatlan vagy épp ellentétes információkból adódó problémára, másrészt a klímaváltozás problematikájának más kérdésekkel – például demográfia, harmadik világ, más környezetvédelmi problémák – való összekapcsolására helyezi.

A klímaváltozás médiareprezentációjának vizsgálatát az Amerikai Egyesült Államokban kezdték tanulmányozni a nyolcvanas évek elején. Az itt végzett kutatások esetében sokáig vita tárgyát képezte az erre a kultúrkörre jellemző *kiegyensúlyozottság elve* egy adott cikkben belül. Ennek értelmében a klímaváltozással kapcsolatos pró és kontra érvek egyforma arányban jelentek meg, annak ellenére, hogy a legtöbb szerző kritikája szerint ez nem tükrözte hűen a valóságot. Az ügy Boykoff 2007-es kutatásával mintha lezárult volna, a szerző ugyanis arra a következtetésre jutott, hogy a 2003–2006 közötti időszakban ez az elv már nem érvényesült számottevő mértékben.

Az amerikai sajtó másik sajátos vonása a klímaváltozással kapcsolatban a Zehr által megfogalmazott ún. *bizonytalanságkonstrukciók*. A terminus olyan individuális vagy kollektív kijelentéseket takar, amelyek a tudományos ismeretek hiányosságát helyezik előtérbe egy adott tudományterületen belül, vagy úgy hivatkoznak az adott tudományterületre, mintha hiányosak lennének a rá vonatkozó ismeretek. Az amerikai sajtóban a *tudományos bizonytalanság* megmagyarázható, kezelhető jelenségként szerepelt, amely nem veszélyezteti a fennálló kulturális és társadalmi mintákat. A leggyakoribb indítékokat a probléma összetettsége, a megfelelő számítógépes modellek hiánya, illetve az elégtelen adatok jelentették. Egy másik fontos megjegyzés, hogy a cikkek elsősorban nem a tudományos ismeretek hiányának következményeként reprezentálták a tudományos bizonytalanságot, sokkal inkább a kutatás állapotát meghatározó jelenlegi korlátozások kerültek reflektorfénybe.

A tudományos bizonytalanság politikai kontextusát vizsgálva Zehr arra a következtetésre jutott, hogy két fő értelmezési vonal jelent meg a cikkekben: az első szerint az üvegházhatást okozó gázok kibocsátását korlátozó politikák koraiak, a második szerint épp ellenkezőleg, szükségesek a megfelelő biztonság megteremtéséhez.

A kérdéssel – kevésbé részletekbe menően – Trumbo is foglalkozott. A bizonytalanság gyakori jelenlétét nem a tudományos szférához kötötte, hanem azzal magyarázta, hogy a cikkekben gyakran fordultak elő idézett személyekként politikusok és érdekcsoportok képviselői.

A médiadiskurzusokban megjelenő bizonytalanság fontos következménye a klímaváltozással kapcsolatos közvélemény, közfelfogás formálása. Corbett és Durfee kutatása igazolja, hogy a jelenség vitatott jellegét vagy a tudományos bizonytalanságot előtérbe helyező cikkek olvasói kevésbé voltak bizonyosak a globális felmelegedést illetően.

A brit kutatások kiindulópontja a sajtóorgánumok profilja. Külön vizsgálták az elitista és külön a populista kategóriába tartozó újságokat. A minőségi lapok relatíve kis, de művelt és befolyásos réteget céloznak meg, ebbe a kategóriába sorolható többek között a *The Times*, a *The Guardian*, a *The Independent*, a *Daily Telegraph* és a *Financial Times*. Az 1985–2003 közötti időintervallumban a Carvalho–Burgess-szerzőpáros három periódust különböztet meg a klímaváltozás médiareprezentációja terén. Az első periódusban, 1985–1990 között a klímaváltozás intenzív médiajelenléttel jellemezhető, ennek egyik fő okaként Margaret Thatcher 1988-as beszédét határozták meg. Ebben az időszakban jelentős szerepet játszottak a politikai aktorok. Az 1991–1996 közötti időintervallumot felölelő második periódus recessziós idő-

szak, a cikkek száma visszaesett. Ekkor született az Éghajlat-változási Kormányközi Testület (IPCC) második jelentése, amely először fogalmazta meg egyértelműen, hogy az emberi tevékenység befolyásolja a klímát. A harmadik periódusban, 1997-től 2003-ig, ismét erőteljes növekedés volt a médiamegjelenések számában. Ekkor született a Kiotói Egyezmény (1997), illetve különböző extrém természeti jelenségek történtek, amelyek következtében drámai hangvételű újságcikkek születtek.

A tanulmány azt bizonyítja, hogy a klímaváltozás médiareprezentációja erőteljesen kapcsolódik a politikai napirendhez, a politikai aktorok nyilvánosság előtt tartott beszédeihez és diszkurzív stratégiáihoz. Továbbá megállapították, hogy az egyes médiaorgánumok politikai preferenciáiknak megfelelően keretelték a problémát.

Boykoff 2008-as tanulmányában a klímaváltozás médiareprezentációját vizsgálta a 2000–2006 közötti időszakban, több brit bulvárlapban (név szerint: *The Sun* és hétvégi kiadása a *News of the World*, *Daily Mail* és *Mail on Sunday*, *Daily Express* és *Sunday Express*, valamint a *Mirror* és *Sunday Mirror*). Elsődleges célcsoportjuknak a munkásosztály tekinthető, és forgalmuk körülbelül tízszer nagyobb, mint a minőségi lapoké.

A bulvárlapokban az utóbbi években látványosan nőtt a környezetvédelmi problémákról szóló cikkek száma. A növekedés több tényezőnek tulajdonítható, például a közélet fokozódó figyelmének, a közzétett tudományos kutatásoknak, valamint a különböző klímaanomáliákhoz kapcsolt anekdotikus történeteknek és mindennapi bizonyítékoknak.

Az elemzett lapokban megjelenő újságcikkek esetén időjáráshoz kapcsolódó események, politikai aktorok beszédei, illetve a megafaunához kapcsolódó szövegek dominálnak, a hangvételek esetében pedig a vészjósló az uralkodó.

A tanulmány arra is rávilágít, hogy olyan diskurzusok prevalenciája figyelhető meg, amelyek nem szállnak szembe a meglévő hatalmi aszimmetriákkal és egyenlőtlenségekkel.

Érdekes módon a bulvárlapokban megjelenő tudományos keretű cikkekhez általában kettősség, tehát mind a pró, mind kontra oldal bemutatása társult – mint ha az amerikai kiegyensúlyozottság elve mutatkozna meg ezekben.

A nyugati példák után következzen egy keleti, amelynek alapja Simon Billett 2009-es kutatása a klímaváltozás médiareprezentációjáról az indiai sajtóban.

India gazdasága jelenleg a legdinamikusabban fejlődők közé tartozik, ennek következtében az üvegházhatást okozó gázok kibocsátása terén is előkelő helyen áll. A klímaváltozásnak egyre nő a visszhangja az országban, és ezzel párhuzamosan India is egyre nagyobb figyelemben részesül a klímavitában.

Billett kutatásában négy angol nyelvű, országos napilapra fókuszált, amelyek a társadalom magasabb rétegeit célozzák, tehát e sajtótermékek a társadalmi elit percepcióit tükrözik.

A kutatás eredményei azt bizonyítják, hogy az indiai sajtó támogatja az (antropogén eredetű) klímaváltozást mint tudományos valóságot. Billett ezt a jelenséget azzal magyarázta, hogy a cikkek jelentős részében olyan társadalmi-környezeti problémaként jelent meg, amelynek következményei és az általa okozott veszélyek az ország határain belül fellelhetők (*lokalizált veszély*).

A sajtómegjelenésekben gyakran szerepelt a külső ok, belső okozat séma, ami arra vonatkozik, hogy a felelősség az ország határain kívülre tevődik, a következmények pedig az ország határain belülre, India tehát nem okozója, csupán (el)szenvedő anyja a klímaváltozásnak (*eltávolítás folyamata*).

A fejlett északi államok negatív keretben jelentek meg, míg az Indiával hasonló cipőben járó, javarészt déli államok pozitív keretben, tehát megfigyelhető egy Észak–Dél elkülönítés, továbbá az is, hogy a Dél egyetlen homogén entitásként jelent

meg. Az üvegházhatást okozó gázok kibocsátásának legitim vagy illegitim volta a kibocsátó országtól függött, Billett szerint ezzel valójában az India által generált egyre növekedő kibocsátás igazolását célozták.

Végül, de nem utolsósorban vegyük górcső alá a román hírmédia médiareprezentációját a jelenségről. Többször felmerült bennem a kérdés, hogy nyomtatott újságokat vagy hírportálokat vizsgáljak. Az utóbbiak mellett döntöttem, mert egyrészt a digitális generáció tagjának vallom magam, másrészt a könnyebb feldolgozhatóság miatt.

Elemzésem korpuszát három vezető romániai hírportál (az *adevarul.ro*, a *gandul.ro* és a *hotnews.ro*) 2010-ben megjelent, klímaváltozásról szóló cikkei alkották. De mindaddig nem voltam teljesen nyugodt a döntéssel kapcsolatban, amíg össze nem hasonlítottam az *Adevărul* és a *Gândul* offline és online változatát. A következtetés? A két felületen nagyrészt ugyanazok a cikkek jelennek meg, nemcsak textuális, hanem képi szinten is. A különbség csupán annyi, hogy a nyomtatott változatba nem került be az összes online felületen közölt cikk, esetenként pedig egy rövidebb verzió jelent meg.

A nyomtatott példányokat lapozgatva nyilvánvalóvá vált számomra, hogy a romániai sajtóban a klímaváltozás nem tartozik a szembeötlő témák közé.

A cikkeket olvasgatva és elemezgetve viszont egyhamar szemembeötlött, hogy elég nagy arányban *átvett hírek*, sőt több mint egyharmaduknál napilapok online változatai jelentek meg egyedüli hírforrásként. Ami már csak azért is szöveget ütött a fejembe, mert mindeközben körülbelül ugyanilyen arányban sorolhatók a tudományos szférába (gondolok például arra, hogy új tudományos kutatásokat ismertetnek). Továbbá az is felvetődik, hogy megnő a torzítás, illetve az információ minőségi romlásának veszélye, mivel a hír több forráson halad végig.

Az átvett hírek esetében általában azzal a következménnyel kell számolnunk, hogy *nemzetközi* vagy *globális vonatkozásúak*. Tükrözik az eredeti hangvételt, struktúráját, de általában egyszerűbbek és rövidebbek, kevesebb szempontot, adatot mutatnak be.

A lokális és országos vonatkozású cikkek aránya viszont lehetne nagyobb. Egy lehetséges megoldás lenne erre a problémára, a Zehr által is javasolt és az indiai sajtóra jellemző globális és lokális vonatkozások összekapcsolása (a globális klímaváltozás lokális következményeire fektetni a hangsúlyt).

Az országos vagy lokális vonatkozású cikkek praktikusabb információkat közöltek, gyakoribbak a meteorológiai/ökológiai, illetve a kulturális és társadalmi vonatkozásúak, míg az átvett cikkek esetében a tudományos és politikai szféra dominál. A bizonytalanságkonstrukciók számottevőek ugyan, de nem dominánsak, mint Zehr kutatásában az amerikai sajtóra vonatkozóan.

A cikkek majdnem felénél brit hírforrás jelent meg, ennek következtében az angol modellhez állnak legközelebb. Az egyszerűsítés és rövidítés következtében azonban a romániai hírportálokon megjelent cikkek nem jellemző a kiegyensúlyozottság elvére való törekvés. A szenzációhajász cikkek a bulvárlapokkal mutatnak hasonlóságot.

Az amerikai sajtóval ellentétben a jelen kutatás alapját képező cikkek esetében a globális felmelegedés gyakran nem kezelhető problémaként jelent meg, amely veszélyezteti a fennálló kulturális és társadalmi mintákat. Szintén ellentét figyelhető meg az amerikai és román cikkek esetében az aktorok szintjén: míg az előbbi esetében gyakran jelennek meg politikusok, addig az utóbbi esetében a tudományos szférába tartozó aktorok aránya jóval nagyobb.

Főként a tudományos kutatásokra és eredményeikre fókuszáló cikkek esetében, de nem kizárólagosan megjelennek a *tudományos előrejelzések* (időbeli távolság), amelyek általában apokaliptikus hangulatot idéznek, és legnagyobb szerepüket a fé-

lelemkultúra fenntartásán kívül abban látom, hogy kiterjesztik az adott tudományos kutatás jelentőségét. A globális felmelegedés miatt a gyíkok majdnem 20 százaléka eltűnhet a Föld színéről 2080-ra – olvashatjuk egyik cikkben. Egy másik szerint 2050 nyári hónapjaiban teljesen eltűnhet a jég a Jeges-tengerről. Továbbá a portálok olyan kutatások eredményeit is közlik, amelyek egy romániai átlagolvasó számára nem sok jelentőséggel bírnak (földrajzi távolság), mint például az a cikk, amely az amerikai kontinensen élő énekesmadarakra gyakorolt hatását fejti ki.

A cikkek gyakran a klímaváltozás *következményeire* fókuszálnak, ebbe a frame-be ágyazzák. Ez esetében megfigyelhető egy jövőprojekció, amelynek értelmében a klímaváltozás következményei nem a jelenben következnek be, hanem valamikor a közeli, de inkább távoli jövőben. Ezzel megteremtik a problémától való *elhatárolás* lehetőségét. Másrészt azzal, hogy csak a következmények jelennek meg, a lehetséges megoldások viszont nem, a *félelemkultúra* megteremtéséhez és fenntartásához járulnak hozzá – ez a posztkommunista hagyomány és a globalizáció sajátos elegyének tekinthető.

A klímaváltozás médiareprezentációjának áttekintése után különböző kultúrkörökben, úgy gondolom, leginkább a *változatos* jelző illik rá. A legpesszimistább diskurzusoktól a legoptimistábbakig a skála rendkívül színes. Ám mindegyik esetben ott lappang – többé vagy kevésbé nyilvánvalóan – a fenyegetettség érzése, a globális (és talán irracionális) félelem egy globális problémától, amelynek következményeiről kevés állítható teljes bizonyossággal.

■ IRODALOM

- Antilla, Liisa: Climate of scepticism: US newspaper coverage of the science of climate change. *Global Environmental Change* 2005. 15. 338–352.
- Antilla, Liisa: Self-censorship and science: a geographical review of media coverage of climate tipping points. *Public Understanding of Science* 2008. 2. 240–256.
- Boykoff, Maxwell T.: Flogging a dead norm? Newspaper coverage of anthropogenic climate change in the United States and United Kingdom from 2003 to 2006. *Area* 2007. 2.
- Boykoff, Maxwell T.: The cultural politics of climate change discourse in UK tabloids. *Political Geography* 2008. 27. 549–569.
- Brossard, Dominique – McComas, Katherine – Shanahan, James : Are Issue-Cycles Culturally Constructed? A Comparison of French and American Coverage of Global Climate Change. *Mass Communication and Society* 2004. 3. 359–377.
- Carvalho, Anabela – Burgess, Jacquelin : Cultural circuits of climate change in UK broadsheet newspapers, 1985–2003. *Risk Analysis* 2005. 6. 1457–1469.
- Chomsky, Noam – Herman, Edward S. : *Manufacturing Consent. The Political Economy of the Mass Media.* Pantheon, New York, 1988.
- Corbett, Julia – Durfee, Jessica : Context and Controversy: Global Warming Coverage. *Nieman Reports* 2005.4. 88–89.
- Dirikx, Astrid – Gelders, Dave : Newspapers communication on global warming: Different approaches in the USA and EU? In: Carvalho, Anabela (ed.): *Communicating climate change. Discourses, Mediations and Perceptions.* Centro de Estudos de Comunicação e Sociedade, Universidade do Minho Braga (CECS), http://lasics.uminho.pt/ojs/index.php/climate_change/issue/current/showToc, 2008.
- Lamizet, Bernard: The media in France. In: Weymouth, Tony – Lamizet, Bernard (eds.): *Markets and myths: Forces for change in the European media.* Longman, London, 1996. 173–205.
- Lazăr, Ana-Maria: Schimbările climatice cauzează “micșorarea păsărilor”. http://www.adevarul.ro/actualitate/verde/Schimbările_climatice_cauzează_-_micșorarea_păsărilor_0_224377563.html, 2010.03.13. [2011. március 20.]
- Lorenzoni, Irene – Pidgeon, Nick : Public views on climate change. European and USA perspectives. *Climatic Change* 2006. 1. 73–95.
- Maklári Tamás: Klímahisztéria és egyéb gyógyítható betegségek. Stúdió Bt., Bp., 2008.
- McComas, Katherine – Shanahan, James: Telling stories about global climate change. *Communication Research* 1999. 1. 30–57.
- McCombs, Maxwell E. – Shaw, Donald L.: The Evolution of Agenda-Setting Research. Twenty-Five Years in the Marketplace of Ideas. *Journal of Communication* 1993. 43. 58–67.
- Miller, Norman : *Environmental Politics. Interest Groups, the Media and the Making of Policy.* Lewis Publishers, Washington, 2002.
- Mormont, Marc – Dasnoy, Christine : Source strategies and the mediatization of climate-change. *Media, Culture & Society* 1995. 1. 49–64.
- Revkin, Andrew : Global heating, atmosphere cancer, pollution death. What's in a name? *Dot Earth, NYTimes.com blog.* <http://dotearth.blogs.nytimes.com/2008/02/18>, 2008. február 18. [2011. március 7.].

Rogers, R. W. : Cognitive and Psychological Processes in Fear Appeals and Attitude Change. A Revised Theory of Protection Motivation. In: Cacioppo, John T. – Petty, Richard E. (ed.): Social Psychophysiology. A Sourcebook. Guilford, New York, 1983. 153.

Scarlat, Sandra : Încalzirea globală duce la dispariția șopârlelor.

http://www.adevarul.ro/actualitate/verde/Incalzirea_globala_duce_la_disparitia_soparlelor_0_262774114.html, 2010. măjus 16., [2011. április 5.]

Simon, Billett : Dividing climate change: global warming in the Indian mass media. Climatic Change 2009. 1–2. 1–16 .

Somerville, Richard C. J. : Medical metaphors for climate issues.

<http://richardsomerville.com/pdfs/RichardSomervilleMedicalMetaphors.pdf>, 2006. február 7. [2011.02.20]

Toderașc, Alex : Polul Nord va rămâne fără gheață în vara anului 2050,

http://www.adevarul.ro/international/Polul-Nord-ramane-gheata-anului_0_302369762.html, 2010. július 21.

[2011. március 12.]

Trumbo, Craig : Constructing climate change: claims and frames in US news coverage of an environmental issue. Public Understanding of Science 1996. 3. 269–283.

Ungar, Sheldon : Knowledge, ignorance and the popular culture: climate change versus the ozone hole. Public Understanding of Science 2000. 9. 297–312.

Zehr, Stephen C. X.: Public Representations of Scientific Uncertainty about Global Climate Change. Public Understanding of Science 2000. 2. 85–103.

